University of Pretoria etd – Crafford, J D (2003)

DIE GROEI VAN HOOP NA MASTEKTOMIE:

‘N NARRATIEWE, PASTORAAL-GESINSTERAPEUTIESE STUDIE

deur

Johannes Daniël Crafford

Voorgelê ter vervulling van die vereistes vir die graad

Philosophiae Doctor

in die

Fakulteit Teologie

van die

Universiteit van Pretoria

2003

Promotor: Prof. JC Müller

Ter nagedagtenis aan my dierbare eggenote, Jacomien,
wat nege dae ná die voltooiing van hierdie proefskrif
aan 'n beroerte oorlede is

GEBED VIR 'N VROU WAT 'N MASTEKTOMIE ONDERGAAN HET

Hemelse Vader,
"Kanker" is 'n woord
wat vroeër net gefluister is –
mense het nie graag daaroor gepraat nie.
En nog minder is daaroor gepraat as 'n vrou borskanker het.
Maar dit bly 'n vreeslike werklikheid en trauma
wat ons nie kan wegredeneer
of doodswyg nie.
Ek bid vandag vir ons vriendin
wat onlangs 'n mastektomie ondergaan het.
Here, dit was vir ons almal 'n groot skok
toe ons die nuus gekry het –
hoeveel temeer vir haar,
haar man en kinders.
"Gaan ek bly leef?"
Ek het die angs en skok in haar stem gehoor.
Ek bid vir u vrede in haar gemoed,
vir vertroue, moed en hoop.
Vader, versterk haar asseblief vir die behandelingsproses –
die chemoterapie en bestraling lê soos 'n berg voor haar.
Mag sy u teenwoordigheid en krag ervaar
wanneer sy naar word en uitgeput raak,
en as haar hare uitval, Here,
help haar asseblief om die trauma te verwerk
en voorsien vir haar 'n mooi pruik.
Maar dan, Vader, bid ek om baie spesiale genade
vir die verwerking van die ontsaglike trauma
met die verlies van haar bors –
die verlies van 'n liggaamsdeel wat so nou verweef is
met haar vroulike identiteit.
Ek bid dat U haar sal troos wanneer sy 'n halwe vrou voel;
wanneer sy ongebalanseerd voel en 'n gat in haar liggaam beleef;
wanneer sy voor die spieël staan en treur oor haar verlies.
Ek bid om die herstel van die letsel van die operasie,
en ek bid om die genesing van die letsel in haar hart.
Seën haar asseblief met 'n nuwe heel gevoel,
dat sy haar vrouwees weer sal beleef en geniet!
Mag sy eendag kan terugkyk en sien hoe
U alles ten goede laat meewerk het!

Amen

University of Pretoria etd – Crafford, J D (2003)

DANKBETUIGING

Hiermee my opregte dank en waardering aan die volgende persone:

1. *Die drie gesinne wat as medenavorsers aan hierdie studie deelgeneem het*
2. *Prof. Julian Müller, my promotor, vir sy inspirerende leiding*
3. *My vriend, dr. Dirk Heyns, vir die taalkundige versorging*
4. *Die dames van die Akademiese Inligtingsdiens aan die Universiteit van Pretoria, Thea Heckroodt en Elsa Gouws, vir al hulle moeite met die verkryging van bronne*
5. *My kinders, vir hulle volgehoue aanmoediging en ondersteuning.*

University of Pretoria etd – Crafford, J D (2003)

Hiermee verklaar ek, Johannes Daniël Crafford (69221392),
dat al die bronne wat geraadpleeg is, in die Literatuurverwysings
opgeneem is en dat hierdie studie my oorspronklike werk is.

____
Johannes Daniël Crafford

November 2003

University of Pretoria etd – Crafford, J D (2003)

INHOUD

Opsomming ... i
Summary ... iii

DEEL 1
POSISIONERING EN METODIEK

HOOFSTUK 1: INLEIDING

1. 1nleiding ... 1
2. Sosiale Konstruksie Diskoers ... 1
3. Narratiewe Terapie ... 4
3.1 'n Uiteensetting van Narratiewe Terapie ... 4
3.2 Michael White oor die narratiewe metafoor en Narratiewe Terapie ... 10
4. Narratiewe Hermeneutiese Pastoraat ... 13
5. Narratiewe navorsing en die rol van die navorser ... 16
5.1 Aksie (**A**ction) ... 17
5.2 Agtergrond (**B**ackground) ... 18
5.3 Ontwikkeling (**D**evelopment) ... 18
5.4 Klimaks (**C**limax) ... 20
5.5 Slot (**E**nding) ... 20

HOOFSTUK 2: ONDERSKEIDING T.O.V. ANDER BENADERINGS

1. Onderskeiding in terme van Drie Golwe ... 21
2. Onderskeiding in terme van Kubernetiese Ordes ... 24
3. Onderskeiding in terme van Navorsingsmetodiek ... 27
3.1 Opvattings aangaande wêreld ... 28
3.2 Navorsingsdoel ... 30
3.3 Navorsingsmetodes en proses ... 30
3.4 Prototipiese studies ... 31

3.5 Die rol van die navorser 32
3.6 Belangrikheid van die konteks in die studie 33

4. Onderskeiding in terme van Sosiale Konstruksie Diskoers vs. Tradisionele Sielkunde 34
5. Onderskeiding in terme van Gesprekvoering 37
6. Onderskeiding in terme van Skopus 38

HOOFSTUK 3: SUBJEKTIEWE INTEGRITEIT EN GELOOFWAARDIGHEID

Subjektiewe Integriteit en Geloofwaardigheid: Die Etiek van Navorsing 39
1. Subjektiewe Integriteit en Geloofwaardigheid t.o.v. medenavorsers 40
1.1 Beskerming van medenavorsers 40
1.2 Ingeligte goedkeuring 41
1.3 Eerlikheid teenoor medenavorsers 42
1.4 Respektering van Privaatheid 42
1.5 Optrede en bevoegdheid van navorsers 43
1.6 Vrystelling of publikasie van bevindings 44
1.7 Restourasie (herstel) van medenavorsers 45
2. Subjektiewe Integriteit en Geloofwaardigheid t.o.v. die inhoud van die navorsingsverslag 45
2.1 Deursigtigheid 47
2.2 Konsekwentheid 47
2.3 Kommunikeerbaarheid 49
2.4 Funksionaliteit 50

HOOFSTUK 4: DIE ABDCE VAN HIERDIE NAVORSING

1. Aksie (Action) 52
1.1 Aksie van navorsing 52
1.2 Stimulus tot hierdie navorsing 52

1.3 My eie storie en hierdie navorsing 53
1.4 Die gebruik en inkorporering van my eie storie in die navorsing 53
1.5 Die verhouding tussen myself as navorser en die verskillende rolspelers 53
1.6 My aanvanklike reaksie op hierdie veld van aksie 54
1.7 Om deel te word van die aksie 54
1.8 Modi van interaksie 54
1.9 Die taal waarin gewerk word 55
1.10 Terugvoering van deelnemers 56
1.11 Grense 56

2. Agtergrond (Background) 57
2.1 Persone wat 'n rol gespeel het in die ontwikkeling van die bepaalde aksie 57
2.2 Diskoerse wat 'n rol gespeel het in die ontwikkeling van die bepaalde aksie 57
2.3 Die versameling, ordening en inkorporering van agtergrondstories in die navorsing 58

3. Ontwikkeling (Development) 58
3.1 Koördinering van stories 58
3.2 Maatreëls om moontlike onverwagte en onvoorsiene ontwikkelings binne die aksie te hanteer 58
3.3 Die deelnemers as medenavorsers 59
3.4 Gemarginaliseerde stemme 60

4. Klimaks (Climax) 60
4.1 Verwagting 60
4.2 Aksies t.o.v. die voorkoming van uitkomsmanipulering 60

5. Slot (Ending) 60
5.1 Veronderstelde uitkoms van die navorsing 60
5.2 Waarde van die Slot 61
5.3 Selfrefleksie in die Slot 61

5.4 Bekendmaking van bevindinge 61
5.5 Voorlopige omskrywing van veronderstelde navorsingsdokument (5.4) 62
5.6 Mense/Instansies/Groepe wat deur hierdie navorsing geraak kan word 62

DEEL 2
FAMILIEVERHALE

DIE DAVIDSON FAMILIE

HOOFSTUK 1: INLEIDING TOT DIE FAMILIEVERHALE 63

1. <u>Familie</u>verhale 63
2. Familie<u>verhale</u> oor siekte 64
3. Die famielieverhale 66
4. Siekteverhale/-narratiewe 67
5. (Bors)kanker, Mastektomie, en Hoop 70
6. Die families 72
7. Strukturering van Navorsingsdokument 73

HOOFSTUK 2: DINA EN DOUGIE SE VERHALE (1) 74
'N VERHAAL VAN KRAG, MOED EN POSITIWITEIT

1. 'n Deurleefde Verhaal 74
2. Borskanker! Die groot skok 76
3. Kanker, krisis en die toekomsverhaal 78
4. 'n Onverwagse diagnose 79
5. Aanvaarding en Hoop 80
6. Ondersteuning en Hoop 81
7. Openheid teenoor kinders 83
8. Positiwiteit 85
9. Chemovrese 87
10. Haarverlies 88
11. Opvolgvrese/Vrees vir hervatting van die kanker 92

12. Die verhaal van goud, wierook, en mirre 95
13. Geestelike groei – die transformasie van geloofsnarratiewe 96
14. Keuses en Hoop 99
15. Vertroue en Hoop 100
16. Humor en Hoop 103
17. Om die dood in die oë te kyk 106
18. Realisme en Hoop 107
19. Eggenoot Ondersteuning en Hoop 109
20. Lewensdoel en Hoop 112
21. Opstanding en Hoop 114

HOOFSTUK 3: DINA DOUGIE SE VERHALE (2) 118

1. Hoop is Toekoms 120
2. Hoop is Onsterflik 122
3. Die Verskuiwing van Hoop 124
4. 'n Nuwe Hoopvolle Verhaal 126
5. Mastektomie, Identiteit en Hoop 128
6. Rekonstruksie en Hoop 131
7. Die Proses van Verlies 133
8. Oases van Hoop 137
9. Die Waarde van elke Oomblik 139
10. Gedeelde Hoop 142
11. Groei in Verhoudings 144

HOOFSTUK 4: DIE KINDERS EN FAMILIE AGTERGROND VERHALE.... 148

1. Die Kinders se Verhale 148
1.1 Normale Gang 149
1.2 Tiener Emosies 150
1.3 Om ander te bemoedig 152
1.4 Nuwe Hare – 'n Simbool van Krag 154
1.5 Wondversorging 155

1.6 Vooraf Kennis 156
1.7 Moeder se Krag – Kind se Hoop 159
1.8 Kanker en Kuns 161
1.9 Om kalmte te bring 164
2. Familie Agtergrond Verhale 167

DEEL 3
FAMILIEVERHALE

DIE GOOSEN FAMILIE

'N VERHAAL VAN HOOP EN HARTSEER

IN MEMORIAM 171

HOOFSTUK 1: DIE FAMILIE SE VERHALE (1) 171

1. Bekendmaking van 'n skokdiagnose en daarna 173
2. "Hoeveel tyd het ek?" 176
3. Onvoltooide Taak 177
4. Intense Hartseer 179
5. Om te gesels oor dinge wat saak maak 182
6. Die woord *kanker* 184
7. Kwaad vir die Here 185
8. Geen Beplanning 185
9. Die onsekerheid van kanker 188
10. Die verlies van vriende 192
11. Hervatting van die kanker 197
12. Mediese Navorsing en Hoop 198

HOOFSTUK 2: DIE FAMILIE SE VERHALE (2) 202

1. Geestelike verandering in die gesin 204

2. Groei in Gesinsverhoudings 208
3. Verlies van Selfvertroue 213
4. Om God anders te leer ken 216

HOOFSTUK 3: DRIEKA SE INSPIRASIE UIT DIE WOORD EN FAMILIE AGTERGROND VERHALE 222

1. Drieka se inspirasie uit die Woord 222
1.1 Psalms en Genesingsverhale 223
1.2 Transendering en Verbeelding 226
1.3 Beelde en Hoop 228
1.4 Geduldig wag en Hoop 230
2. Familie Agtergrond Verhale 232

DEEL 4
FAMILIEVERHALE

DIE VAN HEERDEN FAMILIE
'N VERHAAL VAN ANGS, DEPRESSIE EN HOOP

HOOFSTUK 1: KAREN SE VERHAAL (1) 236

1. Die betekenis van storievertelling 236
2. Die Mammogram en Hoop 237
3. Die Here se nabyheid 239
4. Die Natuur en Hoop 241
5. Slaaploosheid 243
6. Bestraling 245
7. Angs en Depressie 252
8. 'n Oorhoofse persoon / Prosesbestuurder 254
9. Diensbaarheid 255

University of Pretoria etd – Crafford, J D (2003)

HOOFSTUK 2: KOBUS SE VERHAAL 257

1. Die effek van die familiegeskiedenis 257
2. Die beste dokter 257
3. Verkeerde begin 258
4. Karakterverandering 266
5. Om jouself te gee 268
6. ‘n Buffer van Hoop 272

HOOFSTUK 3: KAREN SE VERHAAL (2), DIE KINDERS EN FAMILIE AGTERGROND VERHALE 278

1. Karen se Verhaal (2) 278
2. Die kinders se verhale 286
2.1 Annette se verhaal 286
2.2 Mariana se verhaal 288
2.3 Gerhard se verhaal 291
3. Familie Agergrond Verhale 296

DEEL 5

SLOT

HOOFSTUK 1: EEN VERHAAL (SAMEVATTING) 301

HOOFSTUK 2: STELLINGS 308

HOOFSTUK 3: SELFREFLEKSIE 311

LITERATUURVERWYSINGS 313

OPSOMMING

Kanker is ‘n lewebedreigende en hoopbedreigende siekte en ook, soos in die geval met borskanker en die gepaardgaande verlies van ‘n intieme liggaamsdeel, ‘n identiteitbedreigende siekte. Die siekte, die mastektomie én die behandeling stel hoë eise aan die hoop proses vir die hele familie.

Op verskillende maniere is die familie voortdurend besig om ‘n hoopvolle toekomsverhaal te konstrueer. Hoop groei uit die sameloop van ‘n ryke verskeidenheid van faktore wat bewustelik én onbewustelik die hoop proses beïnvloed.

Vir die Christen is **geloof** in die eerste plek geanker in God en sy Woord. Ons hoop groei wanneer óns verhaal op verskillende maniere een word met God se Verhaal van Hoop. Baie mense met kanker beleef **‘n geestelike groei, ‘n transformasie van geloofsnarratiewe** en hulle leer God ken op ‘n wyse wat op geen ánder manier moontlik sou wees nie.

Maar hoop is nie nét geloofshoop nie. Hoop groei ook in verhoudings in ‘n sosiaal-konstruksionistiese proses. Deur verskillende vorme van **ondersteuning** deur familie en vriende ervaar die vrou wat ‘n mastektomie gehad het onvoorwaardelike aanvaarding en kan ‘n hoopvolle toekomsverhaal gekonstrueer word.

Aanvaarding van die onvermydelike wat met haar gebeur het en ook gevolglike **selfaanvaarding,** help haar om ‘n nuwe identiteit te vestig. Die vermoë om ‘n verlies as slegs ‘n klein gedeelte van ‘n mens se self-identiteit te ervaar, is deurslaggewend vir die emosionele herstel en in hierdie herstelproses groei die hoop.

Daar is ‘n nou band tussen **positiwiteit** en hoop en **realisme** gaan altyd gepaard met positiwiteit. Hoop is in realiteit gewortel. Positiewe, realistiese mense, kan **keuses** maak wat tot hoop lei. In hierdie keusevryheid lê die potensiaal opgesluit om ‘n persoonlike tragedie in ‘n triomf te transformeer.

‘n Lewensvatbare geloofsisteem met betrekking tot die **lewensdoel** van die menslike bestaan help om ‘n fondament van betekenis en hoop vir ‘n persoon se lewe te voorsien. Die oortuiging dat ‘n mens se bestaan ‘n doel het, ten spyte van die onvermydelike tragedies van die lewe, rus mens toe om meer voluit te lewe te midde van daardie tragedies.

Die terugkeer van ‘n sin vir **humor** is een van die sekerste tekens van ‘n gesonde herstel. Hoop word in onsself en ander gestimuleer wanneer ons in staat is om te midde van hartseer omstandighede vir onsself en mét ander te lag.

Rekonstruksie kan as ‘n hulpmiddel in die groei van hoop beskou word in soverre dit die vrou se liggaamsbeeld help herstel, haar ‘n gevoel van balans en heelheid gee en haar gevoel van vrouwees versterk.

Gedeelde hoop is een van die kragtigste bronne van hoop vir mense met kanker. Om met iemand te gesels wat sélf borskanker gehad het en dit oorleef het, het meer waarde as om van statistieke van oorlewendes kennis te neem.

Mense met kanker ervaar ook **oases van hoop,** dinge soos ‘n boek wat besondere betekenis in hulle situasie het, of verhoudinge, of ‘n onverwagse ontmoeting met ‘n borskanker oorlewende, of haar werk.

Hoop word ook gevind in die **natuur** as simbool van lewe en hoop, in deelname aan **navorsing studies,** in **‘n betroubare dokter.**

Nog méér hoop sal geskep word indien álle vrouens die voorreg het om hulle borsondersoeke by ‘n **borskliniek** te laat doen waar professionele en simpatieke persone die diagnose kan bekendmaak indien kanker gediagnoseer is. Verskillende behandelingsopsies kan bespreek word. Tyd kan ingeruim word om die hele gesin voor te berei en rustigheid vir die kinders te skep.

SOLI DEO GLORIA

SUMMARY

Cancer is a life threatening and hope inhibiting disease. Furthermore, as in the case of breast cancer and the concomitant loss of an intimate body part, it is an identity threatening disease. The disease, the mastectomy, as well as the treatment place high demands on the process of hope for the whole family.

In various ways, the family is constantly busy constructing a hopeful story for the future. Hope develops from a conjunction of a rich variety of factors that consciously or unconsciously have an influence on the process of hope.

For the Christian, **faith** is first and foremost anchored in God and his Word. Our hope grows, in various ways, when our own story becomes one with God's Story of Hope. Many people with cancer experience **spiritual growth, a transformation of faith narratives,** and get to know God in a way that would not have been possible in any other conditions.

However, hope is not only spiritual hope. Hope also grows in relationships in a social constructionist process. The woman who had undergone a mastectomy and experiences unconditional acceptance in various ways of **support** by family members and friends, can, as a result, construct a hopeful story for the future.

Acceptance of the inevitable that is happening to her, as well as the consequential **self-acceptance**, helps her to establish a new identity. The ability to experience loss as only a small part of one's self-identity is crucial for the process of emotional healing. During this process of healing, hope prospers.

Positivism and hope are closely related and **realism** is always coupled with positivism. Hope is ingrained in reality. Positive, realistic people are able to make **choices** that will result in hope. In this freedom of choice lies the potential to transform a personal tragedy into a triumph.

A viable system of belief with regard to the **purpose of life** of human existence, helps in creating a foundation of hope in a person's life. The belief that a person's existence is purposeful, despite the inevitable tragedies of life, equips the human being to live to the full, amidst tragedies.

The return of a **sense of humor** is one of the most secure signs of a healthy recovery. Hope is stimulated within ourselves and others when we are able to laugh at ourselves and with others, amidst sad conditions.

Reconstruction can be regarded as an aid in the process of growth of hope concerning the woman's body image, providing her with feelings of balance and completeness, and enhancing her feeling of being a woman.

Shared hope is one of the strongest sources of hope for people with cancer. To be able to talk to someone who had personally suffered from and outlived breast cancer has more value than merely taking note of the statistics of survivors.

People suffering from cancer also experience **oases of hope** in things like a book that is significant to their situation, relationships, an unexpected meeting with a breast cancer survivor, or her work.

Hope also becomes manifest in **nature** as a symbol of life and hope, in participation in **research studies**, in **a reliable doctor**.

Even more hope will be established if all women have the privilege of having breast examinations performed at **breast clinics** where professional and sympathetic people can announce the diagnosis in cases where cancer is indeed diagnosed. Various treatment options can be discussed. Time can be made available to prepare the entire household and provide peace of mind for the children.

SOLI DEO GLORIA

SLEUTELTERME

Kanker

Borskanker

Mastektomie

Wanhoop

Hoop

Groei

Familie

Etiek

Narratiewe navorsing

Sosiale Konstruksie

KEY ITEMS

Cancer

Breast Cancer

Mastectomy

Despair

Hope

Growth

Family

Narrative research

Social construction